

Ga voor een afspiegelingsregering

Noelsspeak

Geert Noels Carl Devos

In Noelsspeak spreekt econoom en Econopolis-stichter Geert Noels zich maandelijks onomwonden uit. Vandaag schrijft hij, uitzonderlijk samen met politoloog Carl Devos, over de moeilijke regeringsvorming in dit land.

Een federale regering vormen is een systemisch probleem geworden in België. Informatuur Didier Reynders (MR) geeft een regeringsvorming voor oktober een kans van 10 procent. In het buitenland kijkt men verbaasd naar onze politieke formatiecultuur, waarin na een lang schimmenspel evidente oplossingen pas heel laat en onder hoge druk tot stand komen. Ook nieuwe verkiezingen versnellen niets, integendeel. Daar zijn verschillende redenen voor, waarvan de asymmetrie tussen noord en zuid een belangrijke is.

Dat de formaties van 2010 en 2014 heel moeilijk verliepen en nu ook die van 2019 een probleem lijkt te worden, is geen toeval. In 2014 werden regionale regeringen nog vrij snel gevormd, ook als federale openingszet. Vandaag verlamt de federale formatie zelfs de evidente regionale formaties, die nu deel van een hoger schaakspel zijn. Nochtans liggen dringende zaken op de regionale planken. België heeft een probleem. Het bestuursstelsel blokkeert.

Omdat de fameuze '541 dagen' uit 2010-2011 relatief weinig schade veroorzaakten, heerst in de Wetstraat de foute veronderstelling 'dat men zijn tijd mag nemen'. Maar de situatie is onvergelykbaar. Leterme kon in lopende zaken heel wat doen met zijn ontslagnemende meerderheid, de huidige ontslagnemende regering heeft nog maar 25 procent van de stemmen. Dat is ontstellend weinig voor lopende zaken, ongezien in de naoorlogse Belgische geschiedenis en problematisch voor de democratische legitimiteit.

Een begroting op automatische piloot werkte in het verleden meestal disciplinerend voor de uitgaven. Ook dat gaat niet meer op: uitgaven in de gezondheidszorg en de pensioenen verhogen automatisch door de demografie en vereisen dringende beleidsmaatregelen. We verliezen ook kostbare tijd om maatregelen te nemen op het vlak van arbeid, energie en klimaat om maar enkele domeinen te noemen. Het aanvaarden van lange regeringsonderhandelingen is totaal onaanvaardbaar en vergroot de al indrukwekkende problemen.

Een systemisch probleem vraagt een systemische oplossing. Dat is on-Belgisch. We zijn beter in bricoleren dan in structurele hervormingen. Liever de zekerheid van de problemen dan de onzekerheid van de oplossingen. Maar een verandering hoeft niet per se te ontwrichten. We moeten zoeken naar uitwegen die vermijden dat elke formatie in dezelfde patstelling raakt en die het land door een aantal hervormingen helpen: de pensioenen, het klimaat, energie, de arbeidsmarkt en een structureel evenwicht in de begroting, wat fiscale hervormingen zal vereisen. Daarvoor is een sterke regering nodig.

Een regionale regering vormen is makkelijker. De Waalse regering kan gevormd worden door de MR en de PS, in Vlaanderen kan de huidige coalitie - CD&V, Open VLD en de N-VA - voort, op voorwaarde dat ze het 'signaal' van 26 mei - het succes van het Vlaams Belang, de PVDA en Ecolo - niet negeert. Om opportunistische redenen hebben de regionale formatiepartners geen haast. Dat is onverantwoord.

België is niet uniek, maar kan leren van landen met gelijkaardige kenmerken en problemen. Denk aan Nederland en Zwitserland. Omdat we graag positief en creatief bijdragen aan het denkproces, enkele ideeën ter suggestie.

Stap 1: Vorm snel deelregeringen

De Vlaamse regering kan met de huidige coalitie voortdoen of de Antwerpse coalitie met de N-VA, Open VLD en de sp.a kopiëren. In Wallonië hebben de PS en de MR er alle belang bij ook hun verantwoordelijkheid op te nemen, en hun twisten opzij te zetten. Het is evident dat elke regering de signalen van 26 mei in het akkoord opneemt.

Stap 2: Werk tegelijk aan een federale afspiegelingsregering

Een afspiegelingsregering met de regionale meerderheidspartijen is theoretisch een stevige regering. Die formule geeft vanuit de regionale formatie aan welke partijen federaal moeten onderhandelen. Gezien de gigantische uitdagingen is een meerderheid in beide taalgroepen cruciaal. De PS en de N-VA zijn de aangewezen coalitiepartners, hoe onvoorstelbaar dat ook lijkt. Een akkoord tussen hen is echter verre van onmogelijk.

Dat hoeft niet meteen tot een ellenlang en gedetailleerd regeringsprogramma te leiden. Er moet, door het oplopend begrotingstekort, dringend een akkoord komen over de begroting en enkele sociaal-economische hervormingen. Tegen midden oktober ten laatste. De regio's moeten sterk betrokken worden bij die cruciale hervormingen. Er moet ook een agenda afgesproken worden voor de noodzakelijke staatsvorming en de herziening van de financieringswet, die tijdens deze legislatuur voorbereid worden. Andere hoofdstukken van het regeerakkoord kunnen later aan bod komen.

Stap 3: Voer institutionele en politieke hervormingen door

Institutionele en politieke hervormingen dringen zich op. Een vermindering van het politiek personeel is er een van, maar ook de impact van de kiezer en de inspraak van de burger moet verhogen. De rol van de eerste minister is de voorbije legislatuur afgenomen en dat zal deze legislatuur niet anders zijn. Om de heikele kwestie van de Zestien op te lossen, kan aan een rotatiesysteem gedacht worden waarbij elke regeringspartij het voorzitterschap van de regering opneemt. De regering moet ook meer als een college werken. Het aantal ministers en parlementsleden kan omlaag, met een fusie van bepaalde bevoegdheden en een intensere samenwerking met de administratie.

We mogen niet aanvaarden dat lange regeringsonderhandelingen de norm worden, 'omdat dat nu eenmaal zo is in België'. Cynisme is stoer, maar vergroot meestal problemen. Om daaraan te beginnen moet niet gewacht worden op een recessie, een harde brexit, budgettaire quarantaine opgelegd door Europa of een financiële crisis.

De lange federale formaties van de voorbije jaren bewijzen dat het systeem anders moet om de problemen goed aan te pakken. Het is een middel, geen doel. Hoe langer het systeem faalt, hoe sterker populisme en radicalisme gedijt.

De huidige en de volgende generatie verwachten dat we het stuur in handen nemen. Het is de verdomde plicht van politici om te besturen, niet om spelletjes te spelen. Dat liet de kiezer op 26 mei blijken. Misschien klinken onze voorstellen naïef, of wereldvreemd, maar we hopen dat ze worden uitgedaagd met andere structurele oplossingen in de plaats van politiek cynisme en powerplay. Politici zijn er niet voor zichzelf of voor columnisten. Ze zijn er om samen te werken, met elkaar en de samenleving, aan de vele uitdagingen van de toekomst. Waarom dan zo lang wachten?

* Geert Noels, econoom en medeoprichter van Econopolis

* Carl Devos, politoloog aan de Universiteit Gent